

## Erik Korr Johansen:

Skal vi have en gymnastikforeningslov? Formulert på denne måde ville der ikke være så meget at betænke sig på, når man skulle besvare redaktørens spørgsmål. Naturligvis skal vi ikke have en gymnastikforeningslov. En lokal gymnastikforening er et led i en landsomfattende folkelig bevægelse, der er gennemorganiseret fra det lokale til det centrale plan i lokalforeninger, amtskredse og en landsdækkende sammenslutning af gymnastikforeninger. Gymnastikforeningerne arbejder i nært samarbejde med statslige og kommunale institutioner (skoler), har ofte lokaler og udstyr fælles med disse, og gymnastikforeningslederne er i stor udstrækning idrætsslere, der bruger deres fritid til en frivillig, ideelt betonet indsats inden for deres interesseområde. Gymnastikforeningerne får støtte til deres arbejde i form af kommunalt lokaletilskud, de udnytter tilskudsmuligheder under fritidsloven i forbindelse med træningsaftener og videreuddannelse, og gymnastikorganisationerne afholder selv leder- og trænerkursusvirksomhed med bistand fra hel- og halvoffentlige institutioner (Idrætshøjskoler, Institutioner for Legemsøvelser) osv.

Hvorfor denne irrelevante snak om gymnastikforeninger? For de sidste mange års debat omkring de lokalhistoriske arkiver og deres videre udvikling er det jo ikke den slags folkelige foreninger, arkiverne er blevet sammenlignet med. Som en rød tråd gennem diskussionerne er gået det synspunkt, at arkiverne naturligt kunne sammenlignes med de andre »kulturelle« folkelige foreninger: forrige århundredes læseforeninger og museumsforeningerne, der efterhånden helt har mistet deres karakter af folkelige foreninger og har udviklet sig til offentlige institutioner. I den retning forestiller man sig, at lokalarkiverne også må udvikle sig.

Men er det i realiteten særlig frugtbart at sammenligne lokalarkiverne med biblioteker og museer og bruge deres udvikling som mønster fremfor gymnastikforeningens? Af de folkelige bevægelser der gennem det sidste århundrede har været i Danmark er vel ingen så

atypiske som netop disse to. Bibliotekerne startede ganske vist som læseforeninger for de særligt interesserede, men blev forholdsvis hurtigt – i takt med uddannelsessystemets udvikling – et led i den almindelige oplysnings tjeneste med bud til folk med vidt forskellige interesser, i princippet alle. Og museerne har vel i langt højere grad end de fleste foreninger været mærket af skellet mellem de uddannede fagfolk og grupper af lægfolk med historiske og arkæologiske interesser. Med langt større relevans – forekommer det mig – kan man sammenligne foreningen omkring et lokalhistorisk arkiv med gymnastikforeningen. Det er en gruppe menesker interesserede i lokalhistorie/gymnastik, der er indstillet på i fællesskab og på lige fod at dyrke disse interesser. Man vil naturligvis gerne have andre med de samme interesser med for at kunne udbygge foreningsarbejdet mere, (mere arkivmateriale/differentierede gymnastikhold) og man søger at skabe offentlig interesse for sagen ved udstillinger/opvisninger og specielt at bringe skoleungdommen til at interessere sig for området.

Jeg mener altså *ikke* at lokalarkivernes udvikling i de nærmest kommende år skal reguleres via lovgivningen efter mønster fra biblioteker og museer. Man bør i stedet efter min mening i højere grad forsøge at følge »gymnastikforeningsmodellen«.

En yderligere grund til, at det ikke i de kommende år vil blive aktuelt med en lokalarkivlov, er også, at langt den største del af de lokalhistoriske arkiver endnu er ganske nye. I 1970 var antallet på ca. 70, og da der i dag i alt findes godt 300, er altså mere end 3/4 af det samlede antal mindre end ti år gamle. Et tiår er en kort periode at have som baggrund for via lovgivningen at lægge en fast struktur for lokalarkivernes fremtid. Og specielt, når man tænker på, at en væsentlig forudsætning for de mange nye arkivers fremkomst har været kommunalreformen omkring 1970. Det er mennesker, der har set det lokale politiske og sociale miljø blive gennemgribende ændret, og har følt behovet for at bevare mindet om det, der står i spidsen for de nyoprettede lokalarkiver. Men vil denne mo-

tivering være til stede i de kommende tiår – for de lidt yngre, der ikke har oplevet disse ændringer selv, og hvilken betydning vil det få for interessen omkring lokalarkiverne?

Når de seneste års diskussion omkring lokalarkivernes fremtidige udvikling i så høj grad har været koncentreret omkring mulighederne for at få gjort de lokalhistoriske arkiver til en slags offentlige institutioner efter mønster fra biblioteker og museer hænger det måske også sammen med, at debatten blandt SLA's medlemmer i høj grad er blevet »tegnat« af en forholdsvis lille gruppe af (professionelle) arkivledere fra de noget større lokalarkiver, der har det befolkningsmæssige underlag for en »arkivinstitution«, som ikke findes for langt de fleste af lokalarkiverne uden for de egentlige købstæder.

Nøgleordene for lokalarkivernes udvikling i 80'erne må i stedet for »institutionalisering« være vejledning, kursusvirksomhed og samarbejde efter »gymnastikforeningsmodellen«. Meget i den retning er allerede undervejs: SLA har for nylig udsendt 2. udgave af en registreringsvejledning, og Sammenslutningen har i en årrække gennemført et betydeligt antal arkivlederkurser. Med oprettelsen i de seneste år af amtsorganisationer over hele landet vil kursusvirksomheden kunne udbygges på amtsplan, ligesom der også her vil kunne etableres et samarbejde på en række andre områder (udgivelse af fællesregistraturer, indsamlingskampagner, udgivelse af informations- og undervisningsmateriale). Dannelsen af amtskredsene er også en forudsætning for, at det i de kommende år kan blive muligt at få økonomisk tilskud til arkivarbejdet på linie med amtskommunens tilskud inden for andre sektorer på kultur- og uddannelsesområdet.

Ikke mindre vigtigt vil det dog være at få etableret et nærmere samarbejde med det offentlige arkivvæsen. Kontakt mellem lokalarkiverne og statsarkiverne har der været i mange år, såvel via de offentlige arkivers (passive) medlemsskab af SLA og – især – via de mange personlige kontakter. Et mere formaliseret samarbejde er også så småt indledt (xeroxkampagner, samarbejdet omkring de

folkelige bevægelsers arkiver, arkivmødet på Rigsarkivet i februar 1980). Der er stadig store muligheder for en udbygning af dette på områder som vejledning – evt. i form af en fastere organiseret konsulentbistand – kursusvirksomhed, udlånspraksis, fotokopiering m.v.

En væsentlig anstødssten for dette samarbejde er – ja man tør næsten ikke nævne ordet – kommunearkiverne.

Indsamling og placering af de kommunale arkiver er et spørgsmål, der i de seneste års diskussioner har givet anledning til uenighed såvel mellem lokalarkiverne og Rigsarkivet/Landsarkiverne som mellem lokalarkiverne indbyrdes. Karakteristisk for diskussionen har været, at den har givet anledning til principielle og skarpe standpunkter fra begge sider og har været ført i en meget uforsonlig form, hvilket senest kom til udtryk på DFH's årsmøde i Ebeltoft i forbindelse med diskussionen om lokalarkivernes fremtid.

Sagen er formentlig kørt op i et så principielt og »firkantet« niveau, at en løsning ikke ligger lige om hjørnet, og spørgsmålet vil i mange år kunne forpeste samarbejdet mellem det offentlige arkivvæsen og lokalarkiverne, hvis man opretholder dette diskussionsniveau.

Måske kunne man komme videre i sagen, hvis man kunne gå over til at drøfte den på et langt mere konkret niveau og derved begrænse problemerne til de områder, hvor de faktisk eksisterer. Det er jo ikke *alle* de kommunale arkiver, striden står om, ligesom det ikke er *alle* de lokalhistoriske arkiver, der ønsker at indsamle og opbevare kommunearkiver.

Efter de gældende bestemmelser skal kommunerne enten selv sørge for en forsvarlig opbevaring af deres arkivmateriale eller aflevere det til opbevaring på et af landsarkiverne. Af de lokalhistoriske arkiver kan det derfor kun være de kommunalt ejede, der har mulighed for at få overdraget de kommunale arkiver til opbevaring. Fra SLA's side har man ikke konkretiseret 1) hvor mange arkiver, der kan komme på tale 2) hvor mange af disse, der vil være interesseret i at overtage de kommunale arkiver med de forpligtelser til

administration, vejledning, ekspedition, åbningstid med videre dette fører med sig. Rigsarkivar Vagn Dybdahl nævnte på mødet i Ebeltoft muligheden for at indføre særordninger for de store bykommuners arkiver. Lad dog diskussionen fortsætte med dette som udgangspunkt.

Det andet problem i forbindelse med de kommunale arkiver gælder sikringen af sognekommunernes arkiver fra før kommunesammenlægningerne omkring 1970. Lad os her få konkretiseret, Landsarkiv for Landsarkiv, fra hvilke af de tidligere sognekommuner, der er modtaget arkiver, fra hvilke Landsarkivet i de første par år vil forsøge at få afleveret arkiver, og fra hvilke man har konkrete aftaler med de respektive kommuner om opbevaringen. Lad så en oversigt over de resterende kommuner gå til SLA (evt. til de nye amtskredse) for at få konstateret, om lokalarkiverne i de pågældende kommuner vil være interesseret i at yde bistand for at redde de historiske dele af de sognekommunale arkiver. Træf dernæst konkrete aftaler med disse lokalhistoriske arkiver om, at de dele af de kommunale arkiver der bliver indsamlet af disse kan blive deponeret der, (eller formelt udlånt dertil som et længerevarigt udlån), naturligvis under forudsætning af, at de sikkerhedsmæssige foranstaltninger – og her tænker jeg ikke mindst på diskretionsproblemet – er acceptable.

En sådan ordning kunne blive indledningen til det nærmere samarbejde, der ville være ikke blot i arkivernes, men også i arkivbrugerens interesse.

## John Møller:

En dag i maj dumpede der et brev ind ad brevsprækken. Der kommer så mange, men dette var fra redaktøren af FORTID OG NUTID, der venligt spurgte, om jeg ville bidrage til en enquete med den foreløbige titel: »Skal vi have en lokalarkivlov?«

Min første tanke var et »Ingen kan da være i tvivl om, at vi skal have en lokalarkivlov! Det bliver vist en meget tam enquete!« Men

så meldte det gustne overlæg sig, og nærmere eftertanke førte mig til det stik modsatte resultat!

For selvfølgelig skal vi snarest muligt have en lovgivning, der dækker lokalarkivområdet. Vi skal bare ikke have en *lokalarkivlov* klistret på den allerede eksisterende lovgivning om arkivvæsenet. Vi skal have *én arkivlov*, hvor statsarkiverne og lokalarkiverne indgår som ligestillede og ligeberettigede samarbejdspartnere.

På den anden side . . . Man kan jo også miste balancen, hvis man prøver at tage for lange skridt. Hvor står vi? Hvor vil vi hen? – og hvordan kommer vi derhen? Vi har stadig en generel, klart formuleret målsætning for lokalarkiverne til gode.

## Organisation

En stærk folkelig bevægelse har i store træk på 40 år formået at dække landet med lokalarkiver, og det er egentlig forbløffende!

I SLA er der gennem årene gjort et stort stykke arbejde, bl.a. med støtte til oprettelse og indkøring af nye lokalarkiver. Den helt eksplosive udvikling på området inden for den sidste halve snes år kan da også tages som udtryk for, at der virkelig har været behov for denne støtte, og at arbejdet har båret frugt. At man måske i en let euforisk lykkerus over den overvældende succes har fokuseret lidt for meget på kvantiteten er forståeligt, og bemærkningen herom er da heller ikke ment som en kritik af det hidtidige arbejde. Vi er bare nået til det punkt, hvor det er uomgængeligt nødvendigt at følge udviklingen op med kvalitative krav, men mere om det senere.

SLA's organisation er blevet strammet op gennem vedtagelse af nye vedtægter på efterårets generalforsamling, og sammenslutningen skulle nu med sine amtskredse effektivt kunne støtte arkivernes arbejde og samarbejde. På landsplan er lokalarkiverne ved at have fast grund under fødderne.

Det enkelte lokalarkiv kan næppe i det lange løb undvære opbakningen fra SLA (selv om enkelte mærkværdigvis forsøger!), men det er vigtigt at fastholde, at det er på lokalt